

پیوست شماره (۱) دستورالعمل اصلاحی نحوه اداره جلسات شوراهای استانی گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی

شناسه	رویه اجرایی	تاریخ: ۱۴۰۳/۱۰/۱۲
عنوان موضوع	لزوم اصلاح و اجرای سند سازگاری با کم آبی استان (۱۳۹۸) و ارائه پیشنهادات اصلاحی	
مرجع موضوع	طرح دبیرخانه شورای گفتگوی دولت و بخش خصوصی خراسان رضوی	
شرح موضوع	کارگروه ملی سازگاری با کم آبی در تاریخ ۱۳۹۶/۱۲/۶ براساس مصوبه هیات وزیران تاسیس شد و در مدت ۳ سال فعالیت خود، دستاوردهای مختلفی داشته است که مهمترین آن، بررسی و تصویب برنامههای سازگاری با کم آبی در ۳۱ استان کشور بوده است. ممکن است این سوال در ذهن برخی ایجاد شود که آیا ۳ سال زمان زیادی برای تدوین برنامههای سازگاری با کم آبی نبوده است؟ واقعیت این است که شرایط کنونی منابع آب کشور حاصل انباشت تاریخی مجموعه تصمیماتی است که از چند دهه پیش گرفته شده و البته تحت تاثیر پدیده تغییر اقلیم نیز قرار گرفته است. مسئلهای که چندین دهه قدمت دارد و به تدریج حاصل شده است، فقط از طریق راهبردهای دوراندیشانه و زمان بر قابل اصلاح و تعدیل است و ۳ سال در این رویکرد زمان زیادی نیست. برخورداری از یکسوم بارش متوسط جهانی و توزیع نامتوازن زمانی و مکانی آن و بالا بودن تلفات تبخیر، شرایط اقلیمی را در کشور ایجاد کرده است که حداقل با ابزارهای فناورانه بشری امروز قابل تغییر نیست و نمیتوان آن را به پرآبی بدل کرد. است. سازگاری به این معناست که باید شرایط اقلیمی ایران را « سازگاری »، کلیدیترین مفهوم در مواجهه با شرایط کمآبی	
	مبنای هرگونه راهبرد، برنامه و اقدام در بهرهبرداری از منابع آب قرار داد. ساکنان کشور ایران، فقط در صورتی که اصل کم آبی را بپذیرند و متناسب با آن، بینشها و ابزارها را به کار گیرند، قادر خواهند بود تا پایداری منابع آب را تضمین کرده و زندگی را در این سرزمین تداوم بخشند. کارگروه ملی سازگاری با کمآبی برای مقابله، از بین بردن یا حتی تغییر در شرایط طبیعی ایجاد کننده کم آبی تشکیل نشده است. این کارگروه وظیفه ارتقای تاب آوری استانها و حوضههای آبریز مختلف را برای سازگاری با در عنوان این کارگروه هم به این دلیل است که مسئله آب در ایران فقط از « ملی » شرایط کمآبی بر عهده دارد. تاکید بر واژه طریق رویکردی که همه بازیگران مؤثر بر مسئله را در همه جغرافیای ایران در بر گیرد و نه فقط یک وزارتخانه یا گروه خاصی از مردم، قابل تعدیل است. هیچ وزارتخانه‌ای به تنهایی و هیچ گروهی از مصرفکنندگان آب بدون مشارکت سایر گروهها قادر نخواهد بود مسئله آب را بهبود بخشد. مسئله آب فقط در شرایطی، بستر مناسبتری برای تعدیل و بهبود میابد که رویکرد همه با هم، به معنای اولویت یافتن فعالیت میانبخشی و فراهم کردن زمینه مداخله مؤثر مصرف کنندگان آب و عموم مردم در مدیریت منابع و مصارف آب، در دستور کار قرار گیرد.	

کارگروه ملی سازگاری با کم آبی، در ۳ سال گذشته تلاش کرده است، با متقاعد کردن سیاستگذاران درباره واقعیت کم آبی، تولید دانش درباره معنا، ضرورتها و روشهای سازگاری با کم آبی و تبدیل آن به یک گفتمان فرابخشی در مدیریت منابع و مصارف آب، در هماهنگسازی منافع بازیگران در مسیر سازگاری با کم آبی نقش آفرینی کند. حاصل بخش عمده‌ی تلاشهای انجام شده در این مدت ۳۶ ماهه، در قالب برنامه‌های سازگاری با کم آبی استانها مدون شده است. این مجموعه، حاصل بیش از ۷۶ هزار نفر ساعت، تعامل و تبادل نظر کارشناسی و مدیریتی در سطح ملی در کارگروه ملی سازگاری با کم آبی و کمیته تخصصی و دبیرخانه‌ی آن و کارگروه‌های استانی سازگاری با کم آبی بوده است.

سهم صرفه جویی از برداشت آب در برنامه سازگاری با کم آبی استان خراسان شمالی نسبت به صرفه جویی در برنامه ملی سازگاری با کم آبی به تفکیک بخشهای مصرف کننده و منابع آب سطحی و زیرزمینی

نوع مصرف	آب سطحی (%)	آب زیرزمینی (%)
شرب و بهداشت ۱	۴/۰۴	۱/۲۴
خدمات شهری و فضای سبز ۱	۰	۰
صنعت ۱	۰	۱۸/۰
کشاورزی ۱	۱/۸۱	۱/۷۰
کل صرفه جویی ۲	۱/۵	۱/۶۳

۱: سهم استان از صرفه جویی بخش در برنامه ملی سازگاری با کم آبی

۲: سهم استان از کل صرفه جویی برنامه ملی سازگاری با کم آبی به تفکیک آب سطحی و زیرزمینی

بیش از ۱۵۰۰ نفر- ساعت کار کارشناسی طی ۷۸ جلسه بین بخشی در راستای تدوین برنامه سازگاری با کم آبی استان خراسان

شمالی انجام شده است. فاز اول برنامه های سازگاری با کم آبی استان خراسان شمالی با صرفه جویی ۲۶ / ۱۴۷ میلیون مترمکعبی از منابع آب زیرزمینی و ۴۸ میلیون مترمکعبی از منابع آب سطحی در افق ۱۴۰۵ در چارچوب اعتبارات موجود، مورد تصویب کارگروه ملی سازگاری با کم آبی قرار گرفت. میزان صرفه جویی و اثربخشی برنامه های هریک از بخشها در دستیابی به اهداف ذکر شده، مطابق با جدول ۱ (میشود. همچنین با اقداماتی همچون جمع آوری و تصفیه فاضلاب، استفاده مجدد از پساب، احیاء و مرمت قنوات، عملیات آبخیزداری و جداسازی شبکه فضای سبز از شبکه شرب شهری، مطابق با جدول ۲) (به اصلاح مصرف و بهبود کیفیت منابع آب به میزان ۵۷ / ۱۷ میلیون مترمکعب کمک خواهد شد. در بخش کشاورزی، اختلاف بین میزان صرفه جویی مورد نیاز در برداشت از منابع آب زیرزمینی و صرفه جویی توافق شده در فاز اول برنامه سازگاری با کم آبی استان برابر ۴۵ / ۱۹ میلیون مترمکعب میباشد. در برداشت از منابع آب سطحی نیز اختلاف میان هدف صرفه جویی مشخص شده برای استان و برنامه فاز اول توافق شده میان دستگاه های استانی برابر با ۶۱ / ۱۹۸ میلیون مترمکعب میباشد. برنامه ریزی برای دستیابی به کلیه اهداف صرفه جویی مشخص شده، طی سالهای ۱۴۰۶ تا ۱۴۱۰، در فاز دوم برنامه انجام خواهد شد. پس از اتمام آماربرداری دور سوم منابع و مصارف آب و بازنگری در بیلان و آب قابل برنامه ریزی، جزییات هدف گذاری فاز دوم سازگاری با کم آبی، مشخص و متناسب با برنامه فاز دوم سازگاری با کم آبی ارائه خواهد شد. جزییات احجام صرفه جویی در برداشت از منابع آب زیرزمینی در فازهای اول و دوم برنامه سازگاری با کم آبی و سال تثبیت سطح ایستابی آبخوان و دستیابی به هدف صرفه جویی سازگاری با کم آبی در استان خراسان شمالی به تفکیک

	محدوده های مطالعاتی در جدول ۳ (ارائه شده است).
ایرادات و مشکلات مطروحه	
جمع بندی جلسات کارشناسی به تاریخ	جلسه کمیته کارشناسی شورای گفتگوی دولت و بخش خصوصی خراسان شمالی روز یکشنبه مورخ ۱۴۰۳/۱۰/۰۹ ساعت ۱۱ صبح در محل سالن جلسات اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان شمالی - بجنورد برگزار گردید. در این جلسه که با حضور جناب آقای کاظمی ریاست محترم اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی بجنورد برگزار گردید، ضمن برشمردن اهمیت اصلاح و اجرای سند سازگاری آبی استان گفتند: متأسفانه طی سالهای اخیر کمبود انرژی در همه حوزه ها وجود دارد. ایشان افزودند: منظور از کم آبی نبودن آب کافی در حوزه های مختلف اعم از کشاورزی، صنعت، معدن و سایر ارکان تولید و حتی معیشت است. آقای کاظمی ضمن مهم شمردن موضوعات حوزه انرژی که به امنیت سرمایه گذاری لطمه می زند افزودند: به دلیل بحران های مختلفی که در حوزه انرژی با آن مواجه هستیم، نیاز به جهاد عمومی است و هر فردی موظف است در مصرف بهینه انرژی تلاش نماید. در ادامه جناب آقای حسین نژاد معاون محترم شرکت آب منطقه ای استان افزودند: کارگروه ملی سازگاری با کم آبی در تاریخ ۱۳۹۶/۱۲/۰۶ تأسیس شد و به مدت ۳ سال فعالیت خود، دستاوردهای مختلفی اعم از تصویب برنامه سازگاری با کم آبی در ۳۱ استان کشور می باشد. ایشان با اعلام اینکه کشور از یک سوم بارش متوسط جهانی و توزیع نامتوازن زمانی و مکانی آن و بالا بودن تبخیر، شرایط اقلیمی در کشور ایجاد کرده که حداقل با ابزارهای فناورانه امروز منطبق نیست. ایشان با اعلام گزارشی در خصوص سهم صرفه جویی از برداشت آب در برنامه های سازگاری با کم آبی خراسان شمالی نسبت به صرفه جویی در برنامه سازگاری با کم آبی گفتند: شرب و بهداشت، خدمات شهری و فضای سبز، صنعت، کشاورزی در حوزه آب سطحی و آب های زیر زمینی، اعلام شده است. آقای حسین نژاد افزودند: با تلاش های شبانه روزی طی سنوات گذشته در فاز اول برنامه سازگاری با کم آبی استان خراسان شمالی با صرفه ۱۴۷/۲۶ میلیون متر مکعبی از منابع آب های زیر زمینی و ۴۸ میلیون متر مکعبی از ابهای سطحی در افق ۱۴۰۵ چارچوب اعتبارات موجود، مورد تصویب کارگروه ملی سازگار کم آبی قرار گرفت. ایشان ضمن اعلام گزارشی در خصوص برنامه های میزان صرفه جویی سازگاری با کم آبی افزودند: در فاز اول یعنی سالهای ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۵ و برنامه ریزی برای فاز دوم ۱۴۰۶ تا ۱۴۱۰ در دست پیگیری و اقدام می باشد. آقای حسین پور از جمله مهمترین مسائلی که باعث شد روند انجام پروژه و طرح بصورت مستمر و بهینه محقق نگردد را عدم وجود منابع مالی از طرف سازمان برنامه و بودجه برشمردند و افزودند: جهت تحقق برنامه های صرفه جویی در برداشت محصولات کشاورزی از منابع آب زیر زمینی در فاز اول و دوم برنامه سازگاری با کم آبی سال، تثبیت سطح ایستایی، آبخوان ها و ایجاد آبخیزداری نیاز مبرم با تامین بودجه می باشد. آقای حسین زاده با بیان برنامه های اعلام شده از سوی دستگاههای اجرایی افزودند: از جمله برنامه های اعلام شده می توان به اصلاح و بازسازی خطوط انتقال آب روستا، اصلاح و بازسازی شبکه توزیع آب روستایی و هوشمند سازی تاسیسات آبیاری تحت فشار و ... اشاره کردند. در ادامه جناب آقای صادقی نماینده محترم شرکت شهرک های صنعتی بیان داشتند: اب مصرفی حوزه صنعت حدود ۲٪ است و بیشتر

مصارف در حوزه کشاورزی می باشد و ما برای مدیریت این موضوع از کنتورهای هوشمند الکترو مغناطیس در ۱۶ حلقه چاه استفاده کردیم و جهت تحقق این موارد با شرکت های مشاور وارد قرار داد همکاری شدیم .

در ادامه جناب آقای کلماتی نماینده محترم اداره حفاظت محیط زیست استان بیان داشتند : آن چیزی که در سند سازگاری برای محیط زیست استان تعریف شده است بحث پایش های صنایع و منابع آبی است که بر اساس برنامه مدون فصلی و به صورت ۶ ماهه انجام می گردد به اداره آب منطقه ای ارائه می گردد.

موضوعی که در صنایع مهم است بحث بازچرخانی آب است که به جای استفاده از منابع آب زیرزمینی از همان تصفیه خانه در آبیاری فضای سبز استفاده شود. چند سالی است که استفاده از آب های نامتعارف و آب های تصفیه خانه های فاضلاب شهری داخل استان مورد استفاده قرار گرفته است. همچنین در شهرستان اسفراین صنایع بزرگی مانند فولاد و لوله گستر از فاضلاب شهری اسفراین استفاده می نمایند.

اما زمانیکه بحث سازگاری با کم آبی را مطرح می کنیم موضوع ناخود آگاه به سمت کشاورزی می رود و ما ۸۰٪ مصرف آب در حوزه کشاورزی است.

سازه های را می توانیم ایجاد کنیم در بحث جمع آوری هرز آب ها سیلاب ها و روان آب ها که می شود در تغذیه سفره های آب زیرزمینی مشمر ثمر واقع شود .

سرکار خانم هدایی نماینده محترم اداره منابع طبیعی و آبخیزداری بیان داشتند : در مورد سند سازگاری با کم آبی از سالی که سند سازگاری به دستگاه ها ابلاغ شد ما تا کنون بیش از ۹۰٪ نسبت به تعهدات سند پیشرفت داشته ایم.

آبخیزداری زمین که چیزی که در جداول سند آمده برنامه مکانیک کنترل سیلاب آبخیز است که ما ۱۱۰۰۰۰۰ هکتار مطالعات آبخیزداری داریم که حدود ۷۰۰۰۰۰ هکتار به فاز اجرا رسیده است و ۴۸۰۰۰۰ هکتار اجرای آن به پایان رسیده است .

عملیات مکانیکی آن اجرا شده است ما واحدهای عملیات آبخیزداری در هر هکتار ۵۳۰ متر مکعب کمک به جذب آب داریم. در ادامه بحث اعتبار است که اعتباری که ما داریم جوابگوی اجرای سند نیست .

جناب آقای حسینی نماینده محترم شرکت آب و فاضلاب خراسان شمالی بیان داشتند : شرکت آب و فاضلاب با تامین آب ۳ الی ۴ شهر و ۸۳۹ روستا بعد از بخش کشاورزی بیشتری مصرف کننده آب است که طول شبکه توزیع ۴۶۷۸ کیلومتر و شبکه انتقال آن ۲۷۵۰ متر هدر رفت در شبکه توزیع و انتقال ۳۰٪ است اگر اعتبارات متناسب باشد و بتوانیم جلوی هدر رفت را بگیریم شاید یکی از بهترین پیشنهادات باشد که می توانیم جلوی هدر رفت را بگیریم و ۳۰٪ این مبلغ هدر رفت است که رقم قابل توجهی است.

آقای حسینی نماینده شرکت آب و فاضلاب خراسان شمالی بیان داشتند : صنایع فولادی در واقع آب بر هستند و حتما باید از پساب استفاده نمایند.

در ادامه جناب آقای تشکری نماینده محترم جهاد کشاورزی بیان داشتند : مهمترین شرایط آن موقع این بود که ما در سند اعلام کردیم که یک میلیون و نیم سهم آب های تجدید پذیر است که از این مقدار هشتصد میلیون سهم بخش کشاورزی است.

اکنون سهم بخش کشاورزی ۵۰۰ میلیون متر مکعب است و در این مدت در بخش کشاورزی کاهش مصرف داشته ایم که دلیل اصلی آن خشکسالی است . به طور میانگین اراضی آبی ما ۴۰٪ در حوزه خشکی بودند و با محدودیت منابع آبی رو به رو بودیم و اکنون اوضاع بدتر شده است .

یکی از مهمترین پروژه های هشتگانه ، پروژه آبیاری بود که سهم این پروژه حدود ۵۰ میلیون متر مکعب می باشد که نیاز است

۱۵۰۰۰۰ هکتار اراضی آبی و زراعی است که ۱۰۰۰۰۰ هکتار اراضی مستعد هستند و تا کنون ۴۲۰۰۰ هکتار توانسته ایم اجرا کنیم .

متأسفانه منابع تخصیص نیافته است ما با همین ۴۲۰۰۰ هکتار توانسته ایم بهره وری کشاورزی را از ۰/۰۴ کیلوگرم در متر مکعب آب به ۴۰۰ کیلوگرم برسانیم .

ایشان افزودند: برای کمیته فنی از عزیزان دعوت می کنیم که درخواست بدهند دستگاهها و نظرشان را اعلام کنند به جامع دانشگاهی و همه در کنار هم نظر خود را در خصوص بحث موجود اعلام کنیم که اولاً درصد تحقق چقدر بوده است؟ دوم پیشنهاد می شود در بحث کارگروه سازگار با کم آبی استان از جامعه دانشگاهی هم دعوت به عمل آید تا در زمانی که تهیه شد سند بالادستی بهره وری هم داشته باشیم. اگر منابع درست تخصیص پیدا می کرد ما در زمان پیک مصرف قطع برق هم داشته ایم و ۲۰٪ کشاورزی صدمه خورده است با این کار و خسارت ها یی هم وجود دارد ولی قابل بررسی است، هم به تولید هم فنی ضربه خوردند. جناب آقای دکتر پاد نماینده محترم دانشگاه بیان داشتند: در زمان تدوین سند هیچکدام از دانشگاه ها وجود نداشتند در شورای حفاظت سازمان آب باز هم از جامع دانشگاهیون استفاده نگردیده است در بحث بازچرخانی که کار بسیار سختی است پساب زمانی که قرار است وارد چرخه شود و در حوزه کشاورزی استفاده گردد بسیار سخت است و نیاز به کارگروه تخصصی دارد در خصوص بحث بازیافت آب سالم از پساب آیا بازچرخانی پساب در همه صنایع وجود دارد در پتروشیمی وجود دارد ولی در صنایع فولاد وجود ندارد. بحث بودجه کاملاً درست است ولی در حوزه پژوهش ما آنقدر نیاز به بودجه نداریم ما می توانیم از ظرفیت دانشگاهی استفاده کنیم بحث اصلاح الگوی کشت باز هم شرکت هایی در استان وجود دارند که به راحتی می توانند مصرف آب را در حوزه کشاورزی کنترل کنند. جناب آقای دکتر احسانی نماینده محترم دانشگاه بیان داشتند: ما استان کم آبی هستیم ۵۰ یا ۶۰ میلیمتر بارندگی در سال واقعا عدد کمی است و این ناترازی آب هم یک روز مانند سایر انرژی گریبان گیر می شود. طبق سند ۹۳٪ تعهدات بر عهده کشاورزی است اگر ۱۰٪ صرفه جویی در مباحث کشاورزی داشته باشیم بقیه موارد لازم نیست کاری انجام دهند. در سند قید شده چگونه به اهداف برسند بحث آب زیرزمینی و مقاومت نکنیم در مقابل استفاده از پساب بحث های علمی مانند پایش لحظه ای را ایجاد کنیم ۸۰ میلیون متر مکعب آب شرب فقط ۱۰ میلیون را تصفیه می کنیم و بقیه هدر می رود این پتانسیل وجود دارد که وارد صنعت شود و بایستی زیرساخت ها ایجاد گردد.	
- مقرر گردید کلیه دستگاههای حاضر در جلسه نظرات و پیشنهادات سازنده و اثربخششان را در حوزه سازگاری با کم آبی در اسرع وقت به دبیرخانه شورای گفتگو ارسال نمایند. - مقرر گردید شرکت آب منطقه ای خراسان شمالی به عنوان دبیر شورای حفاظت آب اقدامات لازم جهت عضویت اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی بجنورد و حوزه دانشگاهیان به عنوان عضو شورای حفاظت آب را پیگیری و اقدام نماید - مقرر گردید سازمان صمت و شرکت شهرک های صنعتی به استناد بند (ع) تبصره ۸ قانون بودجه سال ۱۴۰۲ که اشعار می دارد صنایع بزرگ، غیر از صنایع غذایی و دارویی باید از آب های نامتعارف مثل پساب و آب دریا استفاده کنند و این موضوع نیز جز برنامه هایی است که باعث مدیریت مصرف و مدیریت بهینه منابع تجدیدپذیر خواهد شد در جهت اجرای آن با دستگاههای متولی اعم از آب منطقه ای و آب و فاضلاب ریزنی و اقدام نمایند.	پیشنهادهات

سند سازگاری با کم‌آبی استان خراسان شمالی

فهرست مستندات و

مدارک پشتیبان